

POSTĘPOWANIE O ZATWIĘRDZENIE UKŁADU

Anna Hrycaj

BIBLIOTEKA SĄDOWA

POSTĘPOWANIE O ZATWIĘRDZENIE UKŁADU

Anna Hrycaj

BIBLIOTEKA SĄDOWA

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 września 2024 r.

Recenzent

Dr hab. Przemysław Wołowski

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

Katarzyna Świerk-Bożek

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2024

ISBN 978-83-8390-094-0

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. +48 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Wprowadzenie	17
Rozdział I	
Uwagi ogólne i charakter prawny postępowania o zatwierdzenie układu	39
1. Geneza i charakter prawny postępowań restrukturyzacyjnych	39
2. Rodzaje postępowań restrukturyzacyjnych	48
3. Geneza postępowania o zatwierdzenie układu	58
3.1. Krótki zarys historii polskiego prawa dotyczącego niewypłacalności	58
3.2. Historia postępowania o zatwierdzenie układu	66
4. Postępowanie o zatwierdzenie układu jako hybrydowe postępowanie restrukturyzacyjne	91
5. Postępowanie o zatwierdzenie układu jako postępowanie z zakresu restrukturyzacji zapobiegawczej	97
6. Analiza prawnoporównawcza wybranych systemów prawa restrukturyzacyjnego	99
6.1. Uwagi ogólne	99
6.2. Stany Zjednoczone	101
6.3. Wielka Brytania	102
6.4. Niemcy	106
6.5. Litwa	108
6.6. Łotwa	112
6.7. Grecja	115
6.8. Francja	118
6.9. Holandia	121
6.10. Norwegia	124
6.11. Mołdawia	128
6.12. Singapur	131
7. Podsumowanie	132

Rozdział II

Przesłanki postępowania o zatwierdzenie układu	135
1. Uwagi ogólne	135
2. Przesłanki procesowe	136
2.1. Uwagi ogólne	136
2.2. Dopuszczalność drogi sądowej	138
2.3. Zawisłość sporu	139
2.4. Powaga rzeczy osądzonej	141
2.5. Zdolność restrukturyzacyjna	142
2.6. Jurysdykcja krajowa	145
2.6.1. Podstawy prawne badania jurysdykcji krajowej w sprawach restrukturyzacyjnych	145
2.6.2. Uwagi ogólne o jurysdykcji krajowej w sprawach restrukturyzacyjnych	147
2.6.3. Łączniki jurysdykcyjne	154
2.6.3.1. Łącznik jurysdykcyjny dla głównego postępowania restrukturyzacyjnego	154
2.6.3.2. Łącznik jurysdykcyjny dla ubocznego postępowania restrukturyzacyjnego	161
2.7. Immunitet	164
2.8. Badanie przesłanek procesowych w postępowaniu o zatwierdzenie układu	165
3. Podstawy postępowania o zatwierdzenie układu	172
3.1. Uwagi ogólne	172
3.2. Niewypłacalność	175
3.3. Zagrożenie niewypłacalnością	179
3.4. Wielość wierzycieli	180
3.5. Proporcja wierzytelności spornych i bezspornych	180
3.6. Fakt, że dłużnik nie jest deweloperem	185
3.7. Fakt, że dłużnik nie jest emitentem obligacji	188
4. Podsumowanie	189

Rozdział III

Podmioty postępowania o zatwierdzenie układu	192
1. Uwagi ogólne	192
2. Organy postępowania	193
2.1. Sąd	193
2.1.1. Pojęcie sądu restrukturyzacyjnego	193
2.1.2. Właściwość rzeczowa sądu	195
2.1.3. Właściwość miejscowa sądu	197
2.1.4. Skład sądu	204
2.1.5. Czynności sądu	205
2.1.6. Akta sądowe	209

2.2. Nadzorca układu	210
2.2.1. Charakter prawny nadzorcy układu	210
2.2.2. Wymogi formalne pełnienia funkcji nadzorcy układu	210
2.2.3. Podstawa pełnienia funkcji przez nadzorcę układu	218
2.2.3.1. Wybór nadzorcy układu przez dłużnika	218
2.2.3.2. Umowa z nadzorcą układu	219
2.2.3.2.1. Uwagi ogólne	219
2.2.3.2.2. Umowa z nadzorcą układu jako umowa konsensualna, wzajemna i odpłatna	220
2.2.3.2.3. Umowa z nadzorcą układu jako umowa nazwana	221
2.2.3.2.4. Umowa z nadzorcą układu jako umowa procesowa	221
2.2.3.2.5. Forma i treść umowy z nadzorcą układu	222
2.2.3.2.6. Rozwiązanie i wygaśnięcie umowy z nadzorcą układu	222
2.2.3.2.7. Prawo właściwe dla umowy z nadzorcą układu	226
2.2.3.2.8. Dopuszczalność zawarcia w umowie z nadzorcą układu umowy o jurysdykcję	227
2.2.4. Czynności nadzorcy układu	231
2.2.5. Odpowiedzialność cywilna nadzorcy układu	236
2.2.6. Nadzorca układu jako nadzorca restrukturyzacyjny w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 12 dyrektywy 2019/1023	244
3. Uczestnicy postępowania	248
3.1. Dłużnik	248
3.1.1. Uwagi ogólne	248
3.1.2. Śmierć dłużnika	250
3.1.3. Utrata zdolności procesowej przez dłużnika i braki w zakresie składu organów lub osób uprawnionych do działania za dłużnika będącego osobą prawną lub jednostką organizacyjną	252
3.2. Wierzyciele	254
3.2.1. Uwagi ogólne	254
3.2.2. Wierzyciele, którym przysługuje wierzytelność bezsporna	257
3.2.3. Wierzyciele, którym przysługuje wierzytelność sporna	258
3.2.4. Śmierć wierzyciela, utrata zdolności procesowej przez wierzyciela i braki w zakresie składu organów lub osób uprawnionych do działania za wierzyciela będącego osobą prawną lub jednostką organizacyjną	262
3.2.5. Relacje między wierzycielami	263
3.3. Małżonek dłużnika	265

3.4. Prokurator i podmioty biorące udział w postępowaniu „na prawach przysługujących prokuratorowi”	266
3.5. Prawa i obowiązki uczestników postępowania	268
4. Podsumowanie	274

Rozdział IV

Przebieg postępowania o zatwierdzenie układu na etapie przedsądowym	276
1. Uwagi ogólne	276
2. Obligatoryjne etapy postępowania o zatwierdzenie układu na etapie przedsądowym	277
2.1. Zawarcie umowy między dłużnikiem a nadzorcą układu	277
2.2. Dzień układowy	278
2.3. Założenie i prowadzenie akt	285
2.3.1. Pojęcie akt nadzorcę układu	285
2.3.2. Zakres dokumentów gromadzonych w aktach nadzorcę układu	287
2.3.3. Założenie akt	291
2.3.4. Dostęp do akt	293
2.3.4.1. Uwagi ogólne	293
2.3.4.2. Akty prawne regulujące dostęp do akt nadzorcę układu	294
2.3.4.3. Zakres podmiotów uprawnionych do udostępniania akt	296
2.3.4.4. Zakres podmiotów upoważnionych do dostępu do akt	297
2.3.4.5. Sposób udostępniania akt	299
2.3.5. Utrata i zniszczenie akt	301
2.3.6. Przekazanie akt do sądu i ich archiwizacja	304
2.3.7. Zbiór dokumentów	305
2.3.8. Przejęcie akt oraz zbioru dokumentów przez nowego nadzorcę układu	306
2.4. Spis wierzytelności i spis wierzytelności spornych	306
2.5. Plan restrukturyzacyjny	309
2.6. Test zaspokojenia – brakujący element układanki	315
2.7. Głosowanie nad układem	316
2.7.1. Uwagi ogólne	316
2.7.2. Charakter prawny układu	317
2.7.3. Charakter prawny czynności oddania głosu	325
2.7.4. Głosowanie	329
2.7.4.1. Uwagi ogólne	329
2.7.4.2. Zbieranie głosów przez nadzorcę układu	330
2.7.4.2.1. Czas zbierania głosów	330

2.7.4.2.2. Forma oddawania głosów przez wierzycieli	333
2.7.4.3. Zgromadzenie wierzycieli	339
2.7.4.3.1. Uwagi ogólne	339
2.7.4.3.2. Charakter prawny zgromadzenia wierzycieli w postępowaniu o zatwierdzenie układu	339
2.7.4.3.3. Zwołanie zgromadzenia wierzycieli	341
2.7.4.3.4. Zawiadomienie wierzycieli o zgromadzeniu wierzycieli	342
2.7.4.3.5. Przebieg zgromadzenia	343
2.7.4.3.6. Wierzyciele uprawnieni do udziału w zgromadzeniu	343
2.7.4.3.7. Głosowanie na zgromadzeniu wierzycieli	345
2.7.4.3.8. Odroczenie zgromadzenia wierzycieli	348
2.7.5. Przyjęcie układu	348
2.7.5.1. Uwaga ogólna	348
2.7.5.2. Kворum	348
2.7.5.3. Większość głosów niezbędna do przyjęcia układu	349
2.7.6. Stwierdzenie przyjęcia układu	353
3. Etapy fakultatywne postępowania o zatwierdzenie układu na etapie przedsądowym	354
3.1. Uwagi ogólne	354
3.2. Obwieszczenie o ustaleniu dnia układowego	354
3.2.1. Charakter prawny obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego	354
3.2.2. Przesłanki dokonania obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego	355
3.2.2.1. Uwagi ogólne	355
3.2.2.2. Ustalenie dnia układowego	356
3.2.2.3. Nadejście dnia układowego	356
3.2.2.4. Sporządzenie spisu wierzytelności, spisu wierzytelności spornych oraz wstępnego planu restrukturyzacyjnego	361
3.2.2.5. Negatywna przesłanka dokonania obwieszczenia	366
3.2.3. Dokonanie obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego	372
3.3. Skutki obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego	373
3.3.1. Rodzaje skutków	373
3.3.1.1. Uwagi ogólne	373
3.3.1.2. Wykonywanie uprawnień nadzorca sądowego i ograniczenie dłużnika w zarządzie majątkiem	374
3.3.1.3. Zakaz wypowiedania umów	386

3.3.1.4. Zakaz egzekucji	388
3.3.1.4.1. Uwagi ogólne	388
3.3.1.4.2. Zakaz egzekucji w świetle rozwiązań dyrektywy 2019/1023	392
3.3.1.5. Projektowane zmiany w zakresie skutków obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego	394
3.3.2. Czas trwania skutków obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego	396
3.3.3. Uchylenie skutków dokonania obwieszczenia	396
3.3.4. Wygaśnięcie skutków obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego z mocy prawa	410
4. Podsumowanie	411

Rozdział V

Przebieg postępowania o zatwierdzenie układu na etapie sądowym	416
1. Charakter prawny sądowego etapu postępowania o zatwierdzenie układu	416
2. Wniosek o zatwierdzenie układu	417
2.1. Charakter prawny wniosku o zatwierdzenie układu	417
2.2. Legitymacja do złożenia wniosku o zatwierdzenie układu	418
2.3. Czas na złożenie wniosku o zatwierdzenie układu	418
2.4. Treść wniosku o zatwierdzenie układu	419
3. Sprawozdanie nadzorca układu	423
4. Wniesienie wniosku o zatwierdzenie układu do sądu i procedura biurowa	432
5. Przekazanie sprawy według właściwości	437
6. Badanie formalne wniosku o zatwierdzenie układu	437
7. Rozpoznanie wniosku	447
7.1. Rodzaje postanowień	447
7.2. Rodzaj posiedzeń sądu	455
7.3. Obwieszczenie postanowienia w przedmiocie zatwierdzenia układu	455
7.4. Czas trwania postępowania sądowego do momentu wydania postanowienia przez sąd I instancji	456
7.5. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie zatwierdzenia układu	460
7.6. Wykonalność postanowienia w przedmiocie zatwierdzenia układu	462
8. Podsumowanie	464

Rozdział VI

Ukończenie postępowania o zatwierdzenie układu	467
1. Procesowe aspekty ukończenia postępowania o zatwierdzenie układu	467
1.1. Uwagi ogólne	467
1.2. Pojęcie zakończenia i umorzenia postępowania restrukturyzacyjnego	468
1.3. Ukończenie przedsądowego etapu postępowania o zatwierdzenie układu	469
1.4. Ukończenie sądowego etapu postępowania o zatwierdzenie układu	471
1.5. Ukończenie postępowania o zatwierdzenie układu jako całości	472
1.6. Zakreślanie numeru porządkowego sprawy w repertorium GRZ-nu oraz ujawnianie informacji o ukończeniu postępowania w Portalu publicznym Krajowego Rejestru Zadłużonych	472
2. Skutki ukończenia postępowania o zatwierdzenie układu	479
3. Podsumowanie	480
Wnioski końcowe	483
1. Weryfikacja tez badawczych	483
2. Postulaty <i>de lege ferenda</i>	501
Bibliografia	511
Wykaz tabel i wykresów	531

WPROWADZENIE

Jak się wskazuje w literaturze, dług i niewypłacalność to nieodłączne elementy rzeczywistości¹.

Postępowania restrukturyzacyjne są efektem ewolucji prawa dotyczącego niewypłacalności, które aż do XIX w. jako jedyny sposób rozwiązywania problemu niewypłacalnego dłużnika przewidywało postępowanie obejmujące likwidację jego majątku. W literaturze wskazuje się ogólnie, że uzasadnieniem dla istnienia prawa dotyczącego niewypłacalności jest teoria konkursu wierzycieli (*creditor's bargain theory*), która w sposób kompleksowy została przedstawiona w 1980 r. przez T. Jacksona i D. Bairda². Według tej teorii uzasadnieniem istnienia prawa dotyczącego niewypłacalności (prawa upadłościowego) jest ogólna zgoda wierzycieli na istnienie takiego systemu niezależnie od tego, jaka byłaby ich pozycja i zaspokojenie w konkretnej sprawie³.

Dostrzeżenie, że nie zawsze niewypłacalność jest zawiniona przez dłużnika oraz że nie zawsze likwidacja majątku prowadzi do najpełniejszego zaspokojenia wierzycieli stało się początkiem kształtowania kultury ustrukturyzowanej restrukturyzacji. Z biegiem lat w różnych systemach prawnych pojawiły się procedury o charakterze

¹ R. Adamus, *Dług i niewypłacalność. Analiza na czas kryzysu*, Warszawa 2024, s. 29.

² T. Jackson, D. Baird, *Corporate Reorganizations and the Treatment of Diverse Ownership Interests: A Comment on Adequate Protection of Secured Creditors in Bankruptcy*, „University of Chicago Law Review” 1984/51, s. 97–130; N. Tollenaar, *Pre-Insolvency Proceedings: A Normative Foundation and Framework*, Oxford 2019, s. 9. W systemach germańskich teoria konkursu wierzycieli ma dłuższą tradycję (zob. np. szwajcarska ustawa o dochodzeniu należności i upadłości z 11.04.1889 r.; austriacka ustawa konkursowa z 10.12.1914 r.; niemiecka ordynacja upadłościowa z 10.02.1877 r.; E. Till, *Zasady materialnego prawa konkursowego austriackiego*, Lwów 1907).

³ Uzasadniając tę teorię, badacze często odwołują się do dylematu więźnia. Dylemat więźnia jest najczęściej wykorzystywaną grą w naukach ekonomicznych i społecznych, a w szczególności w ramach ekonomicznej analizy prawa. W ramach tego dylematu rozważana jest sytuacja, w której dwie strony, współpracując, mogą uzyskać obopólnie korzystny wynik. Jednak obawa przed egoistycznym zachowaniem partnera i chęć maksymalizacji własnych korzyści skłania często strony do wyboru zachowania rywalizacyjnego, co w konsekwencji prowadzi do gorszego rezultatu (tak E. Roszkowska, *Analiza „dylematu więźnia” z wykorzystaniem kompleksów reguł*, https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/14178/1/E_Roszkowska_Analiza_dylematu_wieznia_z_wykorzystaniem_kompleksow_regul.pdf (dostęp: 26.08.2024 r.), s. 1; na temat dylematu więźnia w badaniach nad układem por. również P. Mogielka, *Układ w postępowaniu restrukturyzacyjnym na tle ekonomicznej analizy prawa*, niepubl. rozprawa doktorska, Gdańsk 2023.

przedupadłościowym (restrukturyzacyjnym), których celem było zawarcie układu między dłużnikiem a jego wierzycielami, odnoszącego się do zobowiązań dłużnika. W literaturze postępowania przedupadłościowe określa się jako fenomen prawa upadłościowego⁴. Pojawienie się postępowań restrukturyzacyjnych rozpoczęło następnie dyskusję na temat najlepszego (optymalnego) modelu postępowania restrukturyzacyjnego. Istotnym osiągnięciem tej dyskusji jest przyjęcie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1023 z 20.06.2019 r. w sprawie ram restrukturyzacji zapobiegawczej, umorzenia długów i zakazów prowadzenia działalności oraz w sprawie środków zwiększających skuteczność postępowań dotyczących restrukturyzacji, niewypłacalności i umorzenia długów, a także zmieniającej dyrektywę (UE) 2017/1132 (dyrektywa o restrukturyzacji i upadłości). W motywie 4 preambuły dyrektywy 2019/1023 trafnie zauważono, że: „Istnieją różnice między państwami członkowskimi, jeżeli chodzi o wybór procedur, z których mogą skorzystać dłużnicy znajdujący się w trudnej sytuacji finansowej w celu przeprowadzenia restrukturyzacji swoich przedsiębiorstw. Niektóre państwa członkowskie mają ograniczony wybór procedur, które umożliwiają restrukturyzację przedsiębiorstw [...]. W innych państwach członkowskich restrukturyzacja jest możliwa na wcześniejszym etapie, ale dostępne procedury mogłyby być bardziej skuteczne lub są bardzo sformalizowane, w szczególności z powodu ograniczania przez te procedury korzystania z pozasądowych sposobów rozpoznawania sporów. [...] Analogicznie, przepisy krajowe umożliwiające przedsiębiorcom skorzystanie z drugiej szansy, w szczególności przez przyznawanie im umorzenia długów zaciągniętych w ramach prowadzenia działalności gospodarczej, różnią się między państwami członkowskimi pod względem długości okresu wymaganego dla uzyskania umorzenia długów oraz warunków jego przyznania”. W takiej sytuacji prawodawca unijny uznał, że: „Wyższy stopień harmonizacji w dziedzinie restrukturyzacji, niewypłacalności, umorzenia długów i zakazów prowadzenia działalności jest [...] niezbędny do dobrego funkcjonowania rynku wewnętrznego w ujęciu ogólnym, a w szczególności do dobrego funkcjonowania unii rynków kapitałowych, a także niezbędny dla odporności europejskich gospodarek, w tym dla zachowania i tworzenia miejsc pracy” (motyw 8 preambuły dyrektywy 2019/1023).

Można założyć, że okres implementacji dyrektywy 2019/1023 przez państwa członkowskie⁵ oraz okres najbliższych kilku lat po jej implementacji przyniesie wiele nowych rozwiązań w zakresie kształtu postępowań restrukturyzacyjnych. Dyrektywa

⁴ N. Tollenaar, *Pre-Insolvency...*, s. 256.

⁵ W Polsce przygotowany przez Ministerstwo Sprawiedliwości projekt ustawy implementującej dyrektywę 2019/1023 był pierwotnie procedowany jako projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo restrukturyzacyjne oraz ustawy – Prawo upadłościowe, druk nr UC120 (<https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12361503>). Na skutek zmiany władzy po wyborach parlamentarnych w 2023 r. został wycofany w lutym 2024 r., a następnie, podczas „kadencji” dwutygodniowego rządu Premiera Mateusza Morawieckiego, prawie tożsamy projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo restrukturyzacyjne oraz niektórych innych ustaw wpisano do wykazu prac rządu pod nr UC1 i skierowano do Sejmu (<https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12379705/katalog/13024930#13024930>). Zasadnicza część obu projektów była tożsama i odnosiła się do implementacji dyrektywy 2019/1023. W projekcie UC120 dodano przepisy wprowadzające do polskiego systemu

Rozdział I

UWAGI OGÓLNE I CHARAKTER PRAWNY POSTĘPOWANIA O ZATWIERDZENIE UKŁADU

1. Geneza i charakter prawny postępowań restrukturyzacyjnych

Dług jest zjawiskiem nierozłącznie związanym z wymianą handlową¹ i co do zasady absolutnie nie może być postrzegany negatywnie². Zagrożeniem dla stabilności i bezpieczeństwa obrotu gospodarczego jest dopiero sytuacja, w której stan majątkowy dłużnika powoduje, że dłużnik przestaje regulować wymagalne zobowiązania, a jednocześnie występowanie większej liczby wierzycieli sprawia, iż dochodzenie roszczeń na drodze przymusowej, ale w trybie indywidualnym jest lub może być mało efektywne³. Stąd też już od czasów starożytnych istniały normy prawne regulujące sytuację prawną dłużnika niewypłacalnego lub zagrożonego niewypłacalnością⁴. Regulacje te ewoluowały na przestrzeni lat⁵.

Pierwsze unormowania dotyczące niewypłacalności przewidywały możliwość egzekucji skierowanej do osoby dłużnika, w tym niewolę za długi⁶.

¹ Oczywiście, poza czynnościami prawnymi źródłem długu mogą być również inne zdarzenia prawne (np. czyny niedozwolone).

² W literaturze J. Kilpi (*The Ethics of Bankruptcy*, London 1998, s. 23) wskazuje nawet, że pieniądź został wynaleziony po to, aby zarządzać długami i je spłacać.

³ Na temat historii prawa restrukturyzacyjnego zob. M. Geromin [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 6. *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020, s. 12–23.

⁴ B. Prusak [w:] *Ekonomiczne i prawne aspekty upadłości przedsiębiorstw*, red. E. Mączyńska, Warszawa 2007, s. 16.

⁵ W literaturze stawia się przy tym słuszną tezę, że historia prawa upadłościowego w ostatnich latach wyraźnie przyspiesza. Por. R. Adamus, *Zarys ogólny historii prawa upadłościowego w Polsce* [w:] *Historia testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, nuntia vetustatis. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Włodzimierzowi Kaczorowskiemu*, red. E. Kozerska, M. Maciejewski, P. Stec, Opole 2015, s. 610.

⁶ Niewola za długi oraz prawo do zabicia dłużnika były historycznie pierwszymi dopuszczalnymi reakcjami na niewypłacalność dłużnika w wielu systemach prawnych. Dotyczyło to nie tylko prawa rzymskiego, ale również legislacji germańskich, które w odróżnieniu od prawa rzymskiego długo nie dokonywały

W prawie rzymskim⁷ pierwszy przepis prawa upadłościowego został zawarty w ustawie XII tablic⁸ („Tertiis nundinis partis secanto. Si plus minusve secuerint se fraude (paude) esto”). Oznaczał on, że dłużnik niewypłacalny, który po trzech dniach targowych sam, względnie za pośrednictwem swojej rodziny, przyjaciół lub osób trzecich, z długów się nie wykupił, zostawał przysądzony wierzycielom, którzy mogli go pokrajać na kawałki⁹. Dopiero w późniejszym okresie wprowadzono egzekucję skierowaną zasadniczo nie do osoby, ale do majątku dłużnika¹⁰. Zaczątkiem postępowania upadłościowego, obejmującego likwidację majątku dłużnika, była instytucja *venditio bonorum*. Była to uniwersalna egzekucja majątkowa wszczynana z inicjatywy i na wniosek wierzycieli¹¹.

rozdzielenia na dłużnika uczciwego i nieuczciwego (zob. K. Gratzer, *Default and Imprisonment for Debt in Sweden: From the Lost Chances of a Ruined Life to the Lost Capital of a Bankrupt Company* [w:] *History of Insolvency and Bankruptcy*, red. K. Gratzer, D. Stiefel, Södertörn 2008, s. 22; zob. również L.E. Levinthal, *The early history of bankruptcy law*, „University of Pennsylvania Law Review and American Law Register” 1919/67(1), s. 1; K. Piasecki, *Prawo upadłościowe. Prawo o postępowaniu układowym. Komentarz*, Bydgoszcz 1999, s. 469; R. Lewandowski, P. Wołowski, *Prawo upadłościowe i naprawcze*, Warszawa 2011, s. 14; M. Geromin [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 6..., red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, s. 12–23; P. Feliga, *Stanowisko prawne syndyka w procesie dotyczącym masy upadłości*, Warszawa 2013, s. 2). Ewolucja systemu, która zastąpiła niewolę za długi więzieniem za długi, rozpoczęła się dopiero w XII w. n.e. w Anglii i Niemczech, ale w mniejszych miejscowościach system niewoli za długi przetrwał aż do XVI w. (por. S. Bressler, *Schuld knechtschaft und Schuldtrum. Zur Personalexekution im sächsischen Recht des 13.–16. Jahrhunderts*, Berlin 2004, s. 89).

⁷ Na temat rozwiązań dotyczących niewypłacalności w prawie rzymskim por. J.M. Rosenberg, *Geneza i rozwój postępowania upadłościowego w prawie rzymskim*, Warszawa 1935; Z. Kolańczyk, *Prawo rzymskie*, Warszawa 1976, s. 158; M. Kuryłowicz, A. Wiliński, *Prawo rzymskie*, Warszawa 1935, s. 309.

⁸ Ustawa XII tablic powstała w 450 r. p.n.e. Poza niewielką liczbą przepisów sakralnych jej trzon stanowiło prawo świeckie. Uregulowała ona postępowanie sądowe i egzekucyjne, spadkobranie, ochronę własności oraz zobowiązania. Zob. W. Rozwadowski, *Prawo rzymskie. Zarys wykładu wraz z wyborem źródeł*, Poznań 1992, s. 35.

⁹ Wielu pisarzy, zwłaszcza późniejszych, starało się nadać temu przepisowi inne znaczenie, wskazując, że chodziło w nim nie o podział ciała dłużnika, ale o podział jego majątku. Jednakże współczesna romanistyka przychyliła się do literalnej wykładni cytowanego przepisu. Zob. *Handwörterbuch zur deutschen Rechtsgeschichte*, red. A. Erler, E. Kaufmann, Berlin 1984, s. 48; W. Osuchowski, *Zarys rzymskiego prawa prywatnego*, Warszawa 1962, s. 148; J.M. Rosenberg, *Geneza...*, s. 8; K. Gratzer, *Default...*, s. 20, który wskazuje co prawda, że nie wiadomo, w jakim zakresie ten przepis był stosowany w praktyce, ale nawet jeżeli nie dochodziło do zabicia dłużnika, to w każdym przypadku dłużnik i jego rodzina stawali się niewolnikami wierzycieli.

¹⁰ K. Gratzer (*Default...*, s. 20) wskazuje, że począwszy od *Lex Poetelia* (326 r. p.n.e.) dopuszczalność zabicia lub oddania w niewolę dłużnika wraz z rodziną została istotnie ograniczona. Zamiast tego wprowadzono pierwszy rodzaj procesu upadłościowego skierowanego do majątku dłużnika (*missio in bona*). Por. również R. Taubenschlag, W. Kozubski, *Historia i instytucje rzymskiego prawa prywatnego*, Warszawa 1947, s. 355; P. Feliga, *Stanowisko...*, s. 4; M. Geromin [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 6..., red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, s. 14–15.

¹¹ Postępowanie to odbywało się pod nadzorem pretora, a w prowincjach pod nadzorem odpowiedniego urzędnika. W pierwszym etapie postępowania pretor nakazywał wprowadzenie wierzycieli w posiadanie majątku dłużnika (*missio in bona*) w celu strzeżenia tego majątku i zaspokojenia długów. Dla administrowania majątkiem pretor ustanawiał kuratora (*curator bonorum*), będącego funkcjonariuszem państwowym, który zapewniał prawidłowy przebieg postępowania na etapie *missio in bona*. Gdy środki zastosowane na pierwszym etapie nie odnosiły skutku następował drugi etap – tzw. *venditio bonorum*, czyli sprzedaż całego majątku dłużnika. Zob. szeroko na ten temat W. Podel, *Geneza instytucji syndyka, masy*

Począwszy od wieków średnich rozwój prawa upadłościowego wiązał się ściśle z rozwojem prawa handlowego (*lex mercatoria*)¹². Upadłość regulowały wówczas liczne systemy praw miejskich powstałe między XIII a XVII w. Można tu wyróżnić dwa kierunki. Pierwszy, skodyfikowany przez Hiszpana Salgado de Samoza w dziele *La-byrinthus creditorum concurrentium ad litem per debitorem communem inter illos causatam*, przyjęty głównie w miastach niemieckich, charakteryzował się pozostawieniem inicjatywy władzy sądowej, której musieli się poddać wierzyciele¹³. Drugi system rozwijał się głównie w miastach włoskich i francuskich i pozostawiał znaczną swobodę działania wierzycielom. Sąd upadłościowy miał rozstrzygać o zgłaszanych wierzytelnościach, a spory między wierzycielami, a także między wierzycielami a dłużnikiem pozostawiano kompetencji sądów „ogólnie właściwych”¹⁴. Postępowanie prowadził zarządca wskazywany przez wierzycieli (*sindici, capi dei creditori*), powoływany decyzją władzy sądowniczej¹⁵. Ten drugi system został skodyfikowany we Francji w *Ordonance de commerce* w 1673 r.¹⁶

Historia postępowań restrukturyzacyjnych i oddłużenia w wyniku zawarcia i realizacji układu jest zdecydowanie krótsza, aczkolwiek pewnych pierwszych jej pierwowzorów można szukać już w starożytności¹⁷. Przykładem restrukturyzacji zadłużenia spowodowanego sytuacją społeczną jest reforma Solona z 594 r. p.n.e. Wprowadziła ona umorzenie zobowiązań drobnych posiadaczy ziemskich, którzy zadłużali się

upadłości na tle rozwoju regulacji prawa upadłościowego, „Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego” 2013/5, s. 164–191.

¹² Zob. na ten temat F.K. Savigny, *The history of the Roman law during the Middle Ages*, Virginia 1979; M. Geromin [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 6..., red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, s. 17. W tym okresie, mimo powstawania różnych rozwiązań, które stały się trzonem dla nowoczesnego systemu prawa dotyczącego niewypłacalności, w dalszym ciągu istniało więzienie za długi. W 1834 r. specjalna komisja brytyjskiego parlamentu wskazała, że więzienie za długi istnieje w każdym kraju Europy z wyjątkiem Portugalii (tak R. Ford, *Imprisonment for Debt*, „Michigan Law Review” 1923/25(1)). Zakazy więzienia za długi zaczęły się pojawiać dopiero w XIX w. (Francja – 1867 r., Niemcy – 1868 r., Dania – 1872 r., Szwajcaria i Norwegia – 1874 r., Szwecja – 1879 r., Finlandia – 1895 r. (por. K. Gratzner, *Default...*, s. 42).

¹³ M. Geromin [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 6..., red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, s. 18; O. Buber, *Polskie prawo upadłościowe*, Warszawa 1936, s. 6.

¹⁴ O. Buber, *Polskie...*, s. 6.

¹⁵ F. Baur, R. Stürner, *Zwangsvollstreckungs-, Konkurs-, und Vergleichsrecht*, t. 2, Heidelberg 1990, s. 12.

¹⁶ K. Sójka-Zielińska, *Historia prawa*, Warszawa 2000, s. 70; K. Kalicińska, *Wierzytelność w postępowaniu upadłościowym*, Kraków 1998, s. 16.

¹⁷ Już w epoce starobabilońskiej można odnaleźć pierwowzór instytucji umorzenia zobowiązań, czyli zwolnienia z długów. Zwyczajowo królowie ogłaszali umorzenie długów w 2. i 21. roku panowania. W literaturze wskazuje się, że funkcje tej instytucji były różnorodne. Po pierwsze, władca zyskiwał przychylną słabszych ekonomicznie poddanych, co utrwalało obraz władcy jako obrońcy najsłabszych obywateli. Po drugie, wyzwoleni w ten sposób niewolnicy zasilali szeregi ludzi królewskich. Po trzecie, pozwalało to na zmniejszanie nierówności społecznych. Po czwarte, nie dopuszczano do koncentracji własności w jednym ręku, co ułatwiała zachowanie pełni władzy przez monarchę. Instytucja darowania długów pełniła więc funkcje redystrybucyjne, transferując dochody od bogatych do biednych, oraz przeciwmopolowe, zapobiegając nadmiernemu bogaceniu się. Zob. S. Sztaba, *Kodeks Hammurabiego widziany oczami ekonomisty*, „Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego. Studia i Prace” 2013/1, s. 101.

u eupatrydów pod zastaw swoich gruntów i nie mogąc spłacić zobowiązań, tracili swoje ziemie i popadali w niewolę (gr. *sejsachteja* – strząśnięcie z długów)¹⁸.

W prawodawstwie rzymskim za pierwowzór dzisiejszego postępowania restrukturyzacyjnego można uznać istniejące od czasów Augusta postępowanie *cessio bonorum*¹⁹.

Niestety, wieki średnie charakteryzowały się niebywale restrykcyjnym podejściem do odpowiedzialności za długi. W średniowiecznej Europie zasadniczo powrócono do egzekucji skierowanej również przeciwko samemu dłużnikowi, a dodatkową sankcją za niespłacanie długów była możliwość nałożenia na dłużnika ekskomuniki (*ob debita*)²⁰. Zasadą było uznawanie upadłych za oszustów²¹. Statut Brescii z 1225 r. nakazywał wygnanie dłużnika z miasta i zezwalał na jego powrót dopiero po tym, jak dłużnik porozumie się z wierzycielami. Statut Mediolanu z 1396 r. pozwalał na stosowanie wobec dłużnika tortur. W dalszym ciągu rozwijała się niewola za długi (prawo magdeburskie z 1261 r., prawo augsburskie z 1276 r.)²².

Na dalszy rozwój prawa restrukturyzacyjnego trzeba było poczekać aż do czasów nowożytnych. W okresie pomiędzy końcem XV a początkiem XVI w. rzymskie *cessio bonorum* zostało inkorporowane do prawa germańskiego w wyniku reformy prawa karnego i umożliwiło dłużnikom uniknięcie więzienia w zamian za dobrowolne oddanie wierzycielom majątku²³. W prawie szwedzkim *cessio bonorum* pojawiło się już w Kodeksie Magnusa Erikssona (ok. 1341 r.), a następnie w pochodzących z 1607 r. przywilejach Karola IX dla Gothenburga. Istotną nowością było wprowadzenie w Szwecji w 1673 r. możliwości oddłużenia dłużnika, który przekazał wierzycielom cały swój majątek i wykazał, że niewypłacalność była niezawiniona i przypadkowa²⁴. W Anglii już w 1649 r. wprowadzono możliwość zwolnienia z więzienia w zamian za pracę na rzecz wierzycieli. Wprowadzono również możliwość oddłużenia. Regulacja ta była jednak skierowana wyłącznie do osób biednych. Natomiast pierwszą kompleksową angielską regulacją upadłościową, która przewidywała możliwość oddłużania uczciwych dłużników, którzy popadli w stan niewypłacalności były statuty królowej Anny z 1705 i 1711 r. We Francji w 1807 r. wszedł w życie *Code de commerce*, wprowadzający możliwość wszczęcia postępowania upadłościowego również w opcji

¹⁸ R. Lewandowski, P. Wołowski, *Prawo upadłościowe...*, s. 14; K. Piasecki, *Prawo upadłościowe...*, 1999, s. 469.

¹⁹ Zostało ono wprowadzone w wyniku reform Oktawiana Augusta (*Lex Julia*). Dłużnik uzyskiwał możliwość uniknięcia przymusowej egzekucji, jeżeli dobrowolnie przekazał cały swój majątek wierzycielom. Postępowanie to, które co prawda trudno określić jako „restrukturyzacyjne”, według dzisiejszych standardów zakładało jednak ograniczenie zaspokojenia jedynie do majątku dłużnika i to przekazywanego przez dłużnika dobrowolnie (por. S. Sztaba, *Kodeks Hammurabiego...*, s. 101).

²⁰ L.E. Levinthal, *The early...*, s. 2.

²¹ A. Hrycaj, *Prawo i postępowanie upadłościowe osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej*, Warszawa 2020, s. 22.

²² W. Podel, *Geneza...*, s. 175.

²³ Por. szerzej H. Conrad, *Deutsche Rechtsgeschichte*, vol. 2, Karlsruhe 1966.

²⁴ K. Gratzler, *Default...*, s. 20.

układowej. Następnie, począwszy od końca XIX w., zaczęły się pojawiać postępowania zapobiegające upadłości. Pierwsze takie postępowania zostały wprowadzone w Anglii w 1883 r. (*composition in bankruptcy*)²⁵, następnie we Francji w 1889 r. (*liquidation judiciaire*)²⁶ oraz we Włoszech w 1903 r. (*concordato preventivo*)²⁷. Takich procedur nie przewidywał pierwotnie ustawodawca niemiecki, aż do momentu skodyfikowania postępowania upadłościowego ordynacją upadłościową z 1877 r. Ordynacja ta przewidywała możliwość przyjęcia między upadłym a wierzycielami ugody przymusowej, która spełniała funkcje układu. Była to umowa między dłużnikiem a nieuprzywilejowanymi wierzycielami, która do swej skuteczności wymagała zaawocowania przez sąd²⁸. W 1935 r. wprowadzono w Niemczech ordynację układową, która wraz z ordynacją upadłościową, kilkakrotnie modyfikowaną, oraz ustawą o egzekucji uniwersalnej z 1976 r. przetrwała do 1999 r.²⁹, kiedy to weszła w życie ustawa o niewypłacalności z 1994 r.³⁰

Na tym tle dość ciekawie prezentuje się historia prawa restrukturyzacyjnego w Stanach Zjednoczonych, dla którego impulsem była potrzeba gospodarczo-społeczna dostrzeżona przez sędziów, a nie stopniowo ewoluujące regulacje ustawowe. Początki amerykańskiego prawa restrukturyzacyjnego wiążą się bowiem z kryzysem kolei i upadkiem linii kolejowych Wabash³¹. Z powodu braku odpowiednich przepisów krajowego prawa dotyczącego niewypłacalności sędziowie upadłościowi przyjęli, że zdecydowanie bardziej korzystne będzie utrzymanie linii kolejowych jako działającego przedsiębiorstwa niż likwidacja poszczególnych jego elementów. To, przyjęte dla konkretnej sprawy, rozwiązanie stało się następnie podstawą do przyjęcia zaawansowanych procedur restrukturyzacyjnych³².

²⁵ W Anglii decyzję co do wyboru sposobu postępowania, tj. kontynuacji działalności lub likwidacji, pozostawiano wyspecjalizowanym agentom, ograniczając do minimum zaangażowanie organów sądowych.

²⁶ System francuski, w przeciwieństwie do angielskiego, zakładał dość znaczną interwencję organów sądowych, do których należało m.in. podjęcie decyzji co do likwidacji przedsiębiorstwa lub kontynuowania jego działalności.

²⁷ P.-C. Hautcoeur, P. Di Martino, *Bankruptcy Law and Practice in Historical Perspective: A European Comparative View (C. 1880–1913)*, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1639469 (dostęp: 30.08.2024 r.), s. 8.

²⁸ B. Stelmachowski, *Prawo upadłościowe Ziem Zachodnich*, Poznań 1932, s. 105 i n.; J. Hryniewiecki, *Ordynacja upadłościowa*, Poznań 1926, s. 96 i n.

²⁹ M. Geromin [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 6..., red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, s. 19.

³⁰ *Insolvenzordnung* vom 5. Oktober 1994 (BGBl. I S. 2866).

³¹ Na temat postępowania restrukturyzacyjnego linii kolejowych Wabash zob. B. Hansen, *The People's Welfare and the Origins of Corporate Reorganization: The Wabash Receivership Reconsidered*, „The Business History Review” 2000/74(3), s. 377–405.

³² P. Di Martino, *The Historical Evolution of Bankruptcy Law in England, the US and Italy up to 1939: Determinants of Institutional Change and Structural Differences* [w:] *History of Insolvency and Bankruptcy*, red. K. Gratzler, D. Stiefel, Södertörn 2008, s. 266.

Publikacja zawiera jedyne na polskim rynku wydawniczym kompleksowe opracowanie przebiegu postępowania o zatwierdzenie układu. Omawia zagadnienia teoretycznoprawne, aspekty praktyczne oraz elementy z zakresu funkcjonowania systemu teleinformatycznego, w którym są prowadzone akta tego postępowania. Mimo znacznej popularności nie doczekało się ono do tej pory rzetelnej analizy, uwzględniającej porównanie z podobnymi postępowaniami funkcjonującymi w innych jurysdykcjach. Przedstawione zostały także wyniki badań akt prowadzonych przez doradców restrukturyzacyjnych (GRz-nu) oraz w sądach restrukturyzacyjnych (GRz).

Prezentowane rozważania pozwolą na rozwiązanie wielu praktycznych problemów, gdyż w każdym przypadku autorka proponuje właściwy sposób postępowania wraz z uzasadnieniem. Czytelnicy dowiedzą się m.in.:

- czy można rozwiązać umowę o sprawowanie nadzoru nad przebiegiem postępowania i jakie to ma skutki dla dokonanej uprzednio obwieszczenia,
- jaka powinna być prawidłowa kolejność dokumentów w aktach,
- jak prawidłowo prowadzić akta,
- czy można dokonać obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego przed nadejściem tego dnia,
- jak skutecznie przeprowadzić głosowanie nad układem,
- do kiedy wierzyciele mogą oddawać głosy w samodzielnym zbieraniu głosów,
- jak prawidłowo sporządzić i przekazać dłużnikowi sprawozdanie nadzorca układu,
- jak powinien zostać sporządzony prawidłowy wniosek o zatwierdzenie układu,
- dlaczego formalistyczne badanie braków formalnych wniosku jest niezgodne z przepisami,
- jak analizować sprawozdanie nadzorca układu,
- jakie są przesłanki zatwierdzenia lub odmowy zatwierdzenia układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu.

Książka jest przeznaczona dla doradców restrukturyzacyjnych, sędziów wydziałów do spraw upadłościowych i restrukturyzacyjnych, adwokatów i radców prawnych zajmujących się omawianą tematyką, a także dla aplikantów zawodów prawniczych.

Anna Hrycaj – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uczelni Łazarskiego; dyrektor Instytutu Prawa Upadłościowego, Restrukturyzacyjnego oraz Badań nad Niewypłacalnością; sędzia Sądu Apelacyjnego w Warszawie z ponaddwunastoletnim doświadczeniem orzeczniczym w sprawach upadłościowych; przedstawiciel rządu w ramach prac legislacyjnych dotyczących prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego w Sejmie i Senacie; członek Komitetu Sterującego projektu Krajowego Rejestru Zadłużonych; członek zarządu Stowarzyszenia Sędziów Upadłościowych i Restrukturyzacyjnych; w latach 2010–2011 członek państwowej Komisji Egzaminacyjnej powołanej przez Ministra Sprawiedliwości dla osób, które ubiegają się o licencję syndyka; w 2012 r. ekspert Komisji Europejskiej do spraw nowelizacji europejskiego prawa upadłościowego; od 2013 r. przewodnicząca zespołu powołanego przez Ministra Sprawiedliwości ds. przygotowania projektów ustaw z zakresu prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego; członek sekcji prawa upadłościowego Instytutu Allerhanda, Judicial Wing of Insol Europe oraz International Insolvency Institute; autorka i współautorka wielu publikacji książkowych.

9788383900940 W01P01

ISBN 978-83-8390-094-0

9 788383 900940

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: +48 801 044 545

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUEWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

CENA 269 ZŁ (W TYM 5% VAT)